

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.36>

УДК 351

*Ю. О. Луцук,
к. е. н., доцент, начальник кафедри економіки та фінансового забезпечення
Інституту логістики та підтримки військ (сил),
Національний університет України імені Івана Черняхівського
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1486-2336>*

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

*Y. Lutsyk,
PhD in Economics, Associate Professor,
Chief of the Department of Economics and Financial support of the
Institute of logistics and support the Troops (Forces),
National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi*

NATIONAL SECURITY IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES AND THREATS

Безпекове середовище, яке формується із системи зовнішніх і внутрішніх відносин, є на сьогоднішній день надзвичайно динамічним, що ускладнює формування механізму протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Метою наукової статті є аналіз нових поглядів та проблемних питань у сфері національної безпеки на законодавчому рівні та у науковому середовищі.

Особлива увага автора спрямована на формування нової концепції національної безпеки. Становлення та подальшого розвитку набувають категорії: "національна стійкість", "система національної стійкості",

“система забезпечення національної стійкості”, як новий напрям у сфері безпеки.

Систему національної стійкості доцільно розглядати як засіб підсилення системи національної безпеки, як додатковий захисний механізм безпеки держави та суспільства. Стає очевидним, що формування системи національної стійкості відповідає сучасним потребам України.

The security environment, which is formed from the system of external and internal relations in all spheres of national security, is currently extremely dynamic. This complicates the formation of a mechanism for countering internal and external threats. The classic system of ensuring national security is gradually losing its effectiveness in the face of significant changes.

The purpose of the scientific article is the analysis of new views and problematic issues in the field of national security at the legislative level and in the scientific environment, which require study, resolution and further development in the conditions of modern realities of uncertainty and unpredictability of the situation.

The author's special attention is directed to the formation of a new concept of national security. It should be built, first of all, taking into account countermeasures against new challenges and threats and updating the methodology of “national security” research. It is proposed to solve the outlined problem through the creation and development of a national system of resilience.

“National resilience system” is a new direction of the state's policy in the field of security. It is at the initial stage of developing the legislative, institutional, methodological foundations for ensuring the functioning and defining the powers, tasks and responsibilities of the security entities.

New categories are emerging and further developing: “national resilience”, “system of national resilience”, “system of ensuring national resilience”. It is a new direction in the field of security, which will be able, as expected, to adapt to the impact of threats and form a mechanism for countermeasures, recovery and ensuring the proper functioning of the system.

The system of national resilience is considered as a means of strengthening the national security system, as an additional protective mechanism for the security of the state and society. The introduction of the national system of resilience is classified as one of the main areas of the state's foreign and domestic

political activity. State policy should be formed as a tool for the formation and functioning of the system.

The formation of the system of national resilience meets the modern needs of Ukraine. The system of national resilience is a tool for supporting and strengthening additional capabilities of the national security system.

Ключові слова: безпека, національна безпека, національна стійкість, виклики, загрози.

Keywords: security, national security, national resilience, challenges, threats.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі відбувається зміна традиційних уявлень про загрози як такі, що зумовлені причинами переважно природного, техногенного, соціального або воєнного характеру. Характер безпекових процесів та прогноз майбутніх загроз, особливо гібридних, здійснити стає все складніше. Класична система забезпечення національної безпеки поступово втрачає ефективність в умовах значних змін глобального безпекового середовища, що відбуваються нині.

“Зміни, що розпочались у глобальному безпековому середовищі, поява нових і посилення традиційних загроз актуалізували питання щодо недосконалості безпекових систем, що існують, їх невідповідності новим умовам. Отже, постало питання про необхідність набуття системами національної безпеки нових характеристик, що надало б державам можливостей самотійно протистояти загрозам і небезпекам будь-якого характеру й походження. У рамках зазначеного підходу роль “сильних” держав мала змінитися із забезпечення безпосереднього захисту “слабких” держав на надання їм допомоги для формування здатності адаптуватися до змін у безпековому середовищі й самотійно протистояти загрозам. По суті, постало питання про розбудову стійкості держави”. [1]

У зв'язку із особливостями сучасного безпекового середовища та транзитивним характером викликів і загроз, відбувається формування, становлення та розвиток у науковому фаховому середовищі категорії: "національна стійкість", як нового напрямку політики держави у сфері безпеки, який буде спроможний адаптуватися до впливу загроз та допоможе сформувати механізм протидії, відновлення і забезпечення функціонування системи на належному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень і публікацій провідних вітчизняних вчених свідчить про те, що питання національної безпеки постає як одне із найбільш пріоритетних в науковому практичному і фаховому середовищі. Із чисельних робіт, доцільно виділити наукові праці О. Власюка, В. Геєця [2, 3].

Логічним продовженням розвитку ідей і наукових підходів національної безпеки є роботи О. Резнікової, де з врахуванням закордонного досвіду, узагальнені і висвітлені питання національної стійкості [1, 4]. На особливу увагу заслуговує питання формування нової концепції національної безпеки, яка побудована, в першу чергу, з врахуванням протидії новим викликам і загрозам.

Фундаментальною науковою працею є – доповідь С. Пірожкова, в якій здійснений науковий пошук відповідей на сучасні загрози гібридного характеру. [5]

Відповідно, це і спонукає автора даної статті до пошуку нових ідей і дієвих механізмів розв'язання назрілих проблем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою наукової статті є аналіз нових поглядів, перспектив та проблемних питань у сфері національної безпеки на законодавчому рівні та у науковому середовищі, які потребують вивчення, розв'язання та подальшого розвитку в умовах сучасних реалій невизначеності і непередбачуваності ситуації у глобалізаційному середовищі.

Особлива увага автора спрямована на формування нової концепції національної безпеки, яка має бути побудована, в першу чергу, з врахуванням протидії новим викликам і загрозам та оновленні методології дослідження “національної безпеки”. Становлення та подальшого розвитку набуває категорія: ”національна стійкість”, як новий напрям у сфері безпеки, який буде спроможний, як очікується, адаптуватися до впливу загроз та сформувати механізм протидії, відновлення і забезпечення функціонування системи на належному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мінливе безпекове середовище, яке формується із системи зовнішніх і внутрішніх відносин в усіх сферах національної безпеки між суб’єктами (державами, коаліціями держав, міжнародними бізнес-структурами, політичними партіями, громадськими об’єднаннями тощо) є на сьогоднішній день надзвичайно динамічним, що ускладнює формування механізму протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Вирішення окресленої проблеми запропоновано здійснити через створення та розвиток національної системи стійкості.

Для виокремлення специфічної категорії, розглянемо основні теоретичні аспекти категорії “стійкість”. Поняття “стійкість” – багатогранне, неоднозначне, має різні специфічні відтінки значення, в залежності від сфери використання. Наукові дослідження питань “стійкості” тривають досить давно. Вони стосуються різних наукових галузей та об’єктів, у контексті яких надаються визначення цього терміну.

Серед наявного різноманіття визначень терміну “стійкість” неможливо обрати одне універсальне. Головним при визначенні цього поняття є те, що воно має відображати сферу його використання та спрямованість застосування.

У сучасній науковій літературі існує декілька підходів до категорії “стійкість”. Найбільш поширений: “стійкість” – якість, що дозволяє системі витримувати зміни параметрів зовнішнього середовища, відмінні від розрахункових.

Спочатку цей термін набув поширення в технічних дисциплінах. Згодом його почали вживати у сферах психології (як одну з властивостей індивіда), екології (як здатність екосистем відновлюватися після катастроф), економіці (як одне з понять концепції економічної рівноваги) та суспільних відносин.

Зазначимо, що концепт стійкості в галузі суспільних, у тому числі – економічних досліджень, базується на загальній теорії систем.

У загальному розумінні під стійкістю розглядають зданість системи (об'єкта управління) витримувати суттєві збурення за допустимого рівня погіршення проектних параметрів системи і відновлюватися за прийнятний період часу. [6]

Пропонуємо стислий аналіз сучасних наукових поглядів та нормативних установок на ключовий понятійний апарат у сфері "національна стійкість", з метою усвідомлення та формування вектору подальших перспективних досліджень.

Розбудова національної стійкості є достатньо новим завданням для України. Слід визнати, що на сучасному етапі найбільш системною і фундаментальною працею з питань національної стійкості у сфері національної безпеки України є монографія О. Резнікової [1], де на підставі аналізу авторитетних наукових видань сконцентровано, проаналізовано та детально викладено результати досліджень теоретичних та практичних аспектів системи забезпечення національної стійкості у її взаємодії із системою забезпечення національної безпеки у політичній, військово-політичній, економічній та інших прикладних напрямках діяльності держави.

Відповідно, національна стійкість – це здатність держави та суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження та характеру, адаптуватись до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, у тому числі під час криз, швидко відновлюватися після криз до оптимального за визначених умов рівня рівноваги. [4]

В монографії, на наш погляд, глибоко досліджено (із посиланням на провідних науковців та власні дослідження авторки) сутність системи забезпечення національної стійкості, її об'єкти, суб'єкти та системні зв'язки, а також проведений порівняльний аналіз системи забезпечення національної безпеки та системи забезпечення національної стійкості.

Взаємозв'язок тандему “система забезпечення національної стійкості – система забезпечення національної безпеки” та аналіз підходів і поглядів академічного та експертного середовища на систему забезпечення національної безпеки та систему забезпечення національної стійкості узагальнено у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз системи забезпечення національної безпеки та системи забезпечення національної стійкості

№ з/п	Ознаки	Стисла характеристика ознак			
		Система забезпечення національної безпеки	Система забезпечення національної стійкості	Спільні риси	Відмінні риси
1.	Поняття: -національна безпека; -національна стійкість	Національна безпека – стан захищеності країни та самого її існування, реалізації її національних інтересів. Система національної безпеки – сукупність взаємодіючих суб'єктів національної безпеки, сил, засобів, методів, чинників, цілеспрямованих дій, які гарантують захист національних інтересів і цінностей від зовнішніх і внутрішніх загроз різного походження й рівня.	Національна стійкість – стратегія забезпечення стану національної безпеки, фундаментальна запорука національної безпеки. Система національної стійкості – сукупність дій суб'єктів національної стійкості, спрямованих на збереження національної безпеки, на здатність протистояти загрозам, адаптуватися до змін безпекового середовища, функціонувати під час криз, відновлюватися після руйнівних наслідків криз.	-ключова роль в організації належить державі; -системі національної безпеки притаманні певні риси національної стійкості на рівні національних безпекових стратегій і програмних документів; -формування резервів на випадок криз.	-національна безпека – це стан; -національна система – це засіб, спосіб забезпечення стану; -система національної безпеки призначена протидіяти загрозам з метою їх усунення; -система національної стійкості призначена для збереження безпеки і безперервності управління в умовах загроз, адаптації управління з урахуванням зміни загроз і відновлення після криз.

№ з/п	Ознаки	Стисла характеристика ознак			
		Система забезпечення національної безпеки	Система забезпечення національної стійкості	Спільні риси	Відмінні риси
2.	Об'єкти	-людина, -суспільство, -державна (жорсткий поділ на об'єкт і суб'єкт).	-державна, -суспільство (гнучкий поділ на об'єкт і суб'єкт, адаптивний до безпекових умов).	-об'єкти; -пріоритетна роль держави (нормативне регулювання).	-розмежування об'єкта і суб'єкта систем.
3.	Суб'єкти	-державна в особі уповноважених інституцій, органів влади; -громадяни, суспільство, підприємства, організації, які можуть залучатися до виконання завдань при необхідності (звичайний зв'язок між об'єктами та суб'єктами).	-органи державної влади та місцевого самоврядування -підприємства, установи, організації; -громадяни, суспільство, як ініціатори або учасники процесів забезпечення національної стійкості (тісний зв'язок між об'єктами та суб'єктами).	-суб'єкти (державна, суспільство, людина, організація тощо).	-цілісність зав'язків між об'єктами та суб'єктами по "горизонталі", які мають охоплювати політичні, економічні, соціальні, інформаційні, психологічні та інші аспекти.
4.	Кінцева мета (місія)	-спроможність протистояти наявним ризикам і загрозам; -відсутність ризиків і загроз.	-здатність протидіяти ризикам і загрозам; -здатність адаптуватися до змін безпекового середовища; -підтримання сталого функціонування основних сфер діяльності держави і суспільства до, під час і після кризи.	-забезпечення національної безпеки; -підтримання сталого функціонування основних сфер держави і суспільства.	забезпечення національної стійкості передбачає не відсутність, а постійну присутність потенційних та поточних загроз, це вимагає не лише здатності протидіяти факторам мінливого безпекового середовища, але й постійної адаптації до їх дій (впливу)

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Як висновок із порівняльного аналізу, доцільно зазначити, що система забезпечення національної стійкості і система національної безпеки мають питому вагу спільних (сумісних) характеристик і ознак, ніж відмінностей.

Науковий пошук нових шляхів на виклики та випередження гібридних загроз в умовах зовнішньої агресії та внутрішньої нестабільності, знайшов своє місце і в гуманітарному науковому середовищі України. Про це свідчить

фундаментальна праця Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса Національної академії наук України “Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь” [5]. Дана робота підготовлена колективом фахівців Секції суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України і є спробою в сучасних геополітичних умовах обґрунтувати концепцію національної стійкості як стійкості цивілізаційної суб’єктності країни, визначити її стратегію забезпечення збалансованості розвитку та успішної протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам, у тому числі гібридним.

Авторським колективом досліджені питання взаємодії національної стійкості (*resilience*) й національної безпеки держави, поставлено проблему інституційного забезпечення стратегії національної стійкості (*resilience*) у філософських, психологічних соціально-політичних, політологічних та правових аспектах національної безпеки.

Головний акцент в національній стійкості робиться не стільки на реагуванні на гібридні виклики та деструктивні впливи, скільки на застосуванні стратегій випередження їх появи, формування у державі та суспільстві стійкого імунітету до них за допомогою створення несприятливого середовища для реалізації гібридних загроз і викликів. [5]

У цілому, можна констатувати, що у науковому середовищі суспільних та гуманітарних наук діють свої, декілька відмінні від прийнятих у середовищі прикладних наук, підходи і погляди на висвітлення теоретичних засад національної стійкості у сфері національної безпеки України. Відмінності є прийнятними для наукових дискурсів і сприяють формуванню єдиної державної збалансованої безпекової політики держави.

Незважаючи на те, що проблема “стійкості”, в останні роки, отримала визнання і обговорюється у науковому фаховому середовищі, “національна система стійкості” набуває становлення та подальшого розвитку, як новий напрям політики держави у сфері безпеки, який знаходяться на початковому етапі напрацювання законодавчих, інституційних, методологічних основ

забезпечення функціонування та визначення повноважень, завдань і відповідальності суб'єктів забезпечення – органів державної влади та місцевого самоврядування, наявних і створюваних загальнодержавних систем.

На законодавчому рівні вперше у нормативний обіг Стратегією національної безпеки України вводяться нові поняття: “стійкість”, “національна стійкість”. [7]

У Стратегії національної безпеки – під поняттям “стійкість” розуміють здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стає функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей. “Стойкість” визначено однією з основних засад, на яких ґрунтується зазначена Стратегія національної безпеки.

Крім того, у Стратегії національної безпеки зазначається, що запровадження національної системи стійкості віднесено до основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави, а саме: “Україна запровадить національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме...”. [7] Як передбачається, перелік запропонованих заходів, дозволить сформувати дієву систему національної стійкості:

- оцінка ризиків, своєчасна ідентифікація загроз і визначення вразливостей;

- ефективне стратегічне планування і кризовий менеджмент, зокрема впровадження універсальних протоколів реагування на кризові ситуації та відновлення з урахуванням рекомендацій НАТО;

- дієва координація та чітка взаємодія органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій;

- поширення необхідних знань і навичок у цій сфері;
- налагодження та підтримання надійних каналів комунікації державних органів із населенням на всій території України.

Крім того, у Стратегії національної безпеки анонсовано про те, що “держава створить ефективну систему безпеки та стійкості критичної інфраструктури, засновану на чіткому розподілі відповідальності її суб’єктів та державно-приватному партнерстві”. [7] Акцентується увага на питаннях, пов’язаних із “посиленням фінансової стійкості, ефективним використанням бюджетних коштів, міжнародної допомоги, а також коштів які залучатимуться для гарантування національної безпеки України, ...”. [7]

Тобто, у Стратегії національної безпеки України вводяться не тільки нові терміни: “стійкість”, “національна стійкість”, але й окреслюються майбутні їх складові такі як “фінансова стійкість”.

Указом Президента України від 27.09.2021 року №479/2021 введена в дію “Концепція забезпечення національної системи стійкості” (далі Концепція). Даний документ спрямований на запровадження ряду важливих для безпеки заходів, щодо забезпечення підвищення рівня стійкості системи державного управління, суспільства та України в цілому.

В Концепції вперше надані нормативні визначення ключових категорій стійкості:

“національна стійкість” — здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій;

“національна система стійкості” — комплекс цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації. [8]

З Концепції витікають такі особливості “національної системи стійкості”:

- багаторівневність, яка передбачає організацію та функціонування її на державному, регіональному та місцевому рівнях;

- комплексність, яка передбачає вжиття комплексу заходів щодо будь-яких загроз і кризових ситуацій на всіх етапах циклу забезпечення національної стійкості;

- відсутність на сьогоднішній день єдиних принципів, процесів і механізмів забезпечення національної стійкості на державному, регіональному та місцевому рівнях;

- невирішеність питань законодавчого, інституційного, методологічного забезпечення функціонування національної системи стійкості та взаємодії суб'єктів її забезпечення;

- запровадження “національної системи стійкості” віднесено до основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави з метою забезпечення її національних інтересів.

Створювана “національна система стійкості” має відповідати наведеним та роз'ясненим у Концепції принципам: комплексність, широка взаємодія, передбачуваність, надійність, обізнаність, готовність, мобільність, адаптивність, наявність резервів, безперервність, субсидіарність.

Так як, існування та розвиток людини, суспільства, держави залежить від досягнутого рівня національної безпеки та можливостей щодо її забезпечення, підтримання та зміцнення. Визначальне місце серед різних понять “безпеки” безальтернативно належить “національній безпеці”, яка захищає національні інтереси України, які залишаються незмінними і фундаментальними. [9, 10]

Висновки. Узагальнюючи проведене дослідження щодо найважливіших науково-практичних проблем національної безпеки, маємо зробити наступні висновки.

Становлення та подальшого розвитку набуває нова категорія: "національна стійкість", як новий напрям політики держави у сфері безпеки, який буде спроможний адаптуватися до впливу загроз та сформувати дієвий механізм протидії, відновлення і забезпечення функціонування системи на належному рівні.

Розбудова системи національної стійкості відповідає потребам України у контексті створення додаткових можливостей для забезпечення системи національної безпеки.

Відповідно, у практичній площині доцільно вести мову про формування єдиної комплексної системи забезпечення національної безпеки, що дозволить підвищити ефективність протидії сучасним викликам і загрозам в умовах зростання невизначеності та мінливості глобального безпекового середовища; у науковій площині розділення (декомпозиція) системи забезпечення національної безпеки і системи забезпечення національної стійкості має право на існування і може бути виправдана з позиції підвищення якості наукових досліджень.

На думку автора, систему національної стійкості доцільно розглядати як засіб підсилення системи національної безпеки, як додатковий захисний механізм посилення безпеки держави та суспільства. Такий стан справ свідчить, про перспективи подальших досліджень з даної тематики.

Література

1. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.
2. Власюк. О. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. – Київ : НІСД, 2016. 528 с.
3. Геєць. В. Феномен нестабільності — виклик економічному розвитку : монографія. Київ : ВД "Академперіодика", 2020. 456 с.
4. Проблема термінологічної невизначеності у сфері розбудови національної стійкості: аналіт. зап. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/az-7-gloss060121_5.pdf.

5. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз : національна доповідь / С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 552 с.
6. Для перемоги потрібна управлінська революція: функціонально-орієнтований підхід має замінити галузевий феодалізм. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dlya-peremohy-potribna-upravlinska-revolutsiya-funktsionalno>.
7. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
8. Концепція забезпечення національної системи стійкості : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11>.
9. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
10. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

References

1. Reznikova, O.O. (2022), Natsional'na stijkist' v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyscha [National stability in the conditions of a changing security environment], NISD, Kyiv, Ukraine.
2. Vlasiuk, O. (2016), Natsional'na bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishn'oi polityky [National security of Ukraine: evolution of domestic policy problems], NISD, Kyiv, Ukraine.
3. Heiets', V. (2020), Fenomen nestabil'nosti – vyklyk ekonomichnomu rozvytku [The phenomenon of instability is a challenge to economic development], VD “Akademperiodyka”, Kyiv, Ukraine.

4. Reznikova, O.O. and Vojtovs'kyj K.Ye. (2021), “The problem of terminological uncertainty in the field of building national stability”, available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/az-7-gloss060121_5.pdf (Accessed 17 April 2023).
5. Pyrozhekov, S.I. Majboroda, O.M. Khamitov, N.V. Holovakha, Ye.I. Dembits'kyj, S.S. Smolij, V.A. Skrypniuk, O.V. and Stoiets'kyj, S.V. (2022), Natsional'na stijkist' Ukrainy: stratehiia vidpovidi na vyklyky ta vyperedzhennia hibrydnykh zahroz [National resilience of Ukraine: strategy for responding to challenges and anticipating hybrid threats: national report], Instytut politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
6. Sukhodolia, O. (2022), “Victory requires a managerial revolution: a functionally oriented approach must replace industry feudalism”, available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dlya-peremohy-potribna-upravlinska-revolutsiya-funktsionalno> (Accessed 17 April 2023).
7. President of Ukraine (2020), Decree “National security strategy of Ukraine”, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (Accessed 17 April 2023).
8. President of Ukraine (2021), Decree “The concept of ensuring the national system of stability”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11> (Accessed 17 April 2023).
9. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 17.08.2021).
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “About the national security of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 17 April 2023).

Стаття надійшла до редакції 09.05.2023 р.